

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2025.25.30>**Коломоєць Т.О.,**

*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії правових наук України,
Заслужений юрист України,
декан юридичного факультету
Запорізький національний університет*

Євтушенко Д.С.,

*доктор філософії (PhD) у галуз права,
старший викладач кафедри конституційного та адміністративного права
Запорізький національний університет*

ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЄСТРАЦІЇ ПАСІКИ: ПРОЦЕДУРНИЙ АСПЕКТ

Вступ. Актуальність. Актуальність теми дослідження полягає у тому, що державний контроль за створенням та реєстрацією пасік, проведенням ветеринарно-санітарних заходів з метою забезпечення створення якісної продукції об'єктів бджільництва є невід'ємною частиною забезпечення державної політики у галузі бджільництва, що і зумовлює необхідність дослідження особливостей процедури реєстрації пасік в Україні. **Метою роботи** є дослідження особливостей процедури реєстрації пасіки в Україні як способу контролю держави за якістю об'єктів бджільництва та продуктів їх діяльності. **Об'єктом дослідження** є суспільні відносини у сфері бджільництва, охорони та контролю за об'єктами бджільництва. **Предметом дослідження** є вітчизняний досвід адміністративно-правового регулювання процедури реєстрації пасіки. Загальні (аналіз, синтез, системний метод, метод узагальнення тощо) та спеціальні (догматичний, системного аналізу, порівняльно-правовий, логічний, методи прогнозування та моделювання) **методи дослідження** надали можливість досягти поставленої мети дослідження завдяки використанню їх сукупності. **Стан дослідження проблеми** характеризується наявністю наукових

досліджень загальної тематики, безпосередньо пов'язаної із процесами розвитку галузі бджільництва в Україні, особливостями організаційно-правових питань розвитку державного регулювання у визначеній галузі, станом контролю за об'єктами бджільництва, аналізом ринку продукції бджільництва тощо. Наявні наукові дослідження особливостей процедури реєстрації пасіки в Україні свідчать про актуальність та важливість відповідної процедури, що і зумовило комплексне дослідження відповідної теми.

Основний зміст. І. Організаційно-правова характеристика процедури реєстрації пасіки в Україні. Кількісні та якісні показники продуктів діяльності об'єктів бджільництва, в т.ч. попит на них, високий рівень конкурентоспроможності суб'єктів бджільництва, контроль за відповідним рівнем з боку держави, забезпечення гарантій прав осіб, які здійснюють свою діяльність у галузі бджільництва, вжиття заходів економічного стимулювання суб'єктів бджільництва, встановлення чітких норм і правил на законодавчому рівні, підтримуючи та удосконалюючи існуючу державну політику у сфері бджільництва тощо, свідчать про якісне державне регулювання у галузі бджільництва в Україні.

Державна політика у відповідній галузі охороняється нормами законодавства, в т.ч Конституцією України, Законами України «Про бджільництво», «Про рослинний світ», «Про тваринний світ», «Про захист рослин», «Про безпечність та якість харчових продуктів», «Про ветеринарну медицину» тощо. Саме Закон України «Про бджільництво» у ст. 7 визначає шляхи державного регулювання у галузі бджільництва, серед яких: «визначення загальних засад проведення єдиної науково-технічної політики; встановлення відповідних норм і правил; удосконалення державного управління в галузі бджільництва; організації та забезпечення проведення заходів з діагностики, профілактики і боротьби з хворобами та отруєннями бджіл; розроблення та затвердження технологічних вимог до проведення селекційно-плеємної роботи в галузі бджільництва, проведення атестації пасік і видачі плеємних свідоцтв (сертифікатів); організації та забезпечення контролю за якістю продуктів бджільництва; контролю за експортом та імпортом продуктів бджільництва; координації підготовки та перепідготовки спеціалістів із бджільництва; координації селекційно-плеємної роботи, сприяння розвитку бджільництва; здійснення контролю за ефективністю запилення ентомофільних рослин сільськогосподарського призначення в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики» [1]. Враховуючи вищеперераховані шляхи регулювання, варто зазначити, що державний контроль за створенням та реєстрацією пасік, проведенням ветеринарно-санітарних заходів з метою забезпечення створення якісної продукції об'єктів бджільництва є невід'ємною частиною забезпечення державної політики у галузі бджільництва, що і зумовлює необхідність дослідження особливостей процедури реєстрації пасік в Україні.

З метою забезпечення контролю за створенням пасік, обліку існуючих пасік на території України, ефективної перевірки стану пасік та

бджолосімей, в т.ч. шляхом проведення систематичних ветеринарно-санітарних заходів (первинних (перевірка стовідсоткової кількості наявних на пасіці, що реєструється, бджолосімей) та поточних (щорічних, планових, що мають здійснюватися до 15 травня), законодавець закріпив норму, яка передбачає проходження процедури реєстрації пасіки, у ст. 13 Закону України «Про бджільництво». Та ж стаття передбачає і перелік суб'єктів реєстрації пасік, до яких належать: а) місцеві державні адміністрації; б) сільські, селищні, міські ради. При цьому законодавець звертає увагу, що відповідні суб'єкти здійснюють реєстрацію пасік у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики. Законодавець також наголошує і на тому, що у питанні реалізації процедури реєстрації пасік важливим є і територіальний принцип. Так, при реєстрації пасіки враховується або місцепроживання фізичної особи-заявника, або місцезнаходження юридичної особи-заявника, за яким і здійснюється відповідна процедура.

В той же час, Порядок реєстрації пасіки, затверджений Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, передбачає деталізований, в порівнянні із вищезазначеним Законом, перелік суб'єктів звернення про реєстрацію пасіки, а саме розподіляє таких суб'єктів на: а) юридичних осіб (незалежно від організаційно-правової форми та форми власності); б) фізичних осіб – підприємців (зокрема сімейні фермерські господарства, що проводять діяльність у галузі бджільництва); в) фізичних осіб, у яких наявні бджолині сім'ї (уточнюючи, що така категорія має розподіл на: власника пасіки або уповноважену власником пасіки особу). Перші дві категорії (пункти «а» та «б») законодавець об'єднує в єдину категорію – суб'єкти господарювання, із внутрішнім розподілом, зазначеним вище. Також у п. 1 Порядку реєстрації пасіки визначається і сам суб'єкт реєстрації пасіки,

яким може виступати або місцеві державні адміністрації, або органи місцевого самоврядування, що дещо узагальнює перелік категорій суб'єктів, зазначених у Законі України «Про бджільництво», на відміну від норми, що передбачає територіальний принцип реєстрації пасіки, яка у Порядку реєстрації пасіки дублює норму, яка міститься у Законі України «Про бджільництво»: «пасіка підлягає реєстрації за місцем проживання фізичної особи або за місцезнаходженням юридичної особи, яка займається бджільництвом в органах місцевого самоврядування» [2].

Варто зазначити, що процедурі реєстрації пасіки передуює інша процедура як обов'язковий етап для реєстрації, а саме видача паспорта пасіки (ветеринарно-санітарного паспорта пасіки). Без наявності відповідного документа неможливо розпочати і реєстрацію пасіки, на чому і наголошує законодавець у п. 3 Порядку реєстрації пасіки: «реєстрація пасіки здійснюється після видачі ветеринарно-санітарного паспорта пасіки (далі – паспорт пасіки)» [2], визначаючи суб'єктом видачі відповідного документа Державну службу з питань безпечності харчових продуктів. При цьому для видачі ветеринарно-санітарного паспорта пасіки, пасіка повинна проти обов'язкові ветеринарно-санітарні заходи, про що законодавець наголошує у Порядку видачі ветеринарно-санітарного паспорта пасіки, затвердженого Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [3]. Таким чином, вибудовується логічна схема обов'язкових складових для реєстрації пасіки, яку умовно можна відобразити як: а) проходження ветеринарно-санітарних заходів з перевіркою стовідсоткової кількості бджолосімей з метою засвідчити ветеринарно-санітарний стан пасіки; б) оформлення ветеринарно-санітарного паспорта пасіки у територіальному органі Державної служби з питань безпечності харчових продуктів з метою ідентифікації пасіки, обліку всіх існуючих пасік на території держави, обліку бджолиних сімей в межах

пасік та декларування їх ветеринарно-санітарного стану; в) реєстрація пасіки.

Підставою для початку процедури реєстрації пасіки є звернення заінтересованого суб'єкта (відповідно до вищезазначеної деталізованої класифікації, таким виступає або юридична особа, або фізична особа-підприємець, або фізична особа, яка має бджолині сім'ї) з заявою про реєстрацію пасіки та засвідченою ним копією ветеринарно-санітарного паспорта, триманого раніше за визначеною процедурою, до суб'єкта реєстрації (яким виступає або місцева державна адміністрація, або орган місцевого самоврядування). Після перевірки суб'єктом реєстрації наданих заяви та паспорта та прийняття позитивного рішення посадовою особою вноситься інформація про реєстрацію пасіки до журналу обліку пасік (перелік обов'язкових пунктів внесення до журналу обліку пасік визначений у п. 5 та п. 6 3 Порядку реєстрації пасіки).

Законодавець передбачив і можливості суб'єкта-заявника змінювати місцезнаходження пасіки (перевезення на адміністративну територію іншого органу місцевого самоврядування), у такому разі про відповідний факт необхідно повідомити уповноважений орган, який здійснював реєстрацію пасіки з метою якісного обліку пасік та контролю за якістю продуктів об'єктів бджільництва. Така можливість є складовою забезпечення гарантій захисту суб'єктів та об'єктів бджільництва, в т.ч. враховуючи умови існування держави у період дії правового режиму воєнного стану. Такі гарантії відображаються і в деяких (нещодавно доданих) нормах окремих актах нормотворчості, як-от п. 3 ч. 3 Порядку видачі ветеринарно-санітарного паспорта пасіки, який передбачає особливі умови для проходження ветеринарно-санітарних заходів для пасік на тих територіях, «для яких в поточному році визначені дата завершення тимчасової окупації, дата завершення бойових дій та/або дата припинення можливості бойових дій відповідно до

Переліку територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих Російською Федерацією, затвердженого наказом Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України від 22 грудня 2022 року № 309, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 23 грудня 2022 року за № 1668/39004» [3]. Відповідно до Порядку реєстрації пасіки відомості про переміщення пасіки можуть бути надані одним зі зручних для суб'єкта господарювання або власника пасіки (або уповноваженої ним особи) способів: а) у письмовій формі суб'єкту реєстрації пасіки; б) засобами електронного зв'язку знову ж таки до органу місцевого самоврядування, де зареєстровано пасіку, не пізніше як за 2 дні (календарні) до переміщення пасіки, зазначаючи інформацію про майбутнє місцезнаходження пасіки (обов'язкове надання адреси або кадастрового номеру ділянки); дати переміщення пасіки (початку та закінчення); кількість бджолиних сімей, які заплановано для перевезення та інформацію про контактні дані власника пасіки для можливого зв'язку (або ж уповноваженої власником пасіки особи). Законодавець також вказує і на те, що відповідні зміни повинні бути внесені до журналу обліку пасік органом місцевого самоврядування, якщо ж власник пасіки або уповноважена ним особа припиняють діяльність пасіки, то така інформація також подається ними до органу місцевого самоврядування для корегування інформації щодо останньої. Строком реєстрації пасіки визначено один день, а саме день звернення про реєстрації пасіки заявником до уповноваженого органу.

II. Процедура реєстрації пасіки засобами цифровізованого механізму в Україні. Враховуючи те, що попередньо було зазначено, що інформація про переміщення пасіки (перевезення на адміністративну територію іншого органу місцевого самоврядування) може передаватися суб'єктом господарювання, власником або уповноваженою власником особою до органу місцевого самовря-

дування засобами електронного зв'язку, варто зазначити і те, що якщо така інформація була передана виключно шляхом телефонного повідомлення, тоді законодавець зобов'язує суб'єктів звернення надіслати електронне повідомлення, засвідчене кваліфікованим електронним підписом (КЕП) або ж письмове повідомлення, у якому підтверджувався факт прибуття на заплановане місце перевезення пасіки, при цьому таке повідомлення суб'єкт звернення повинен надіслати у чітко визначені строки, а саме «не пізніше наступного робочого дня» від дня прибуття (абз. 8 п. 8 Порядку реєстрації пасіки [2]).

В умовах діджиталізації, поширення користування цифровими інструментами для швидкого, якісного, зручного забезпечення власних інтересів, зростає увага і до Єдиного порталу державних послуг Дія (далі – Дія), який також не обійшов процес цифровізації окремих послуг, серед яких і реєстрація пасіки. Зручним є те, що, враховуючи той логічний структурований механізм обов'язкових дій для реєстрації пасіки в Україні, вибудований вище, серед суміжних послуг умовно визначеного першого етапу (видача ветеринарно-санітарного паспорта пасіки) Дія пропонує користувачам послугу заміни ветеринарно-санітарного паспорта пасіки (у разі його втрати, пошкодження або ж зміни власника пасіки), видачі довідки про реєстрацію пасіки (видача реалізується із зазначенням наявних на пасіці бджолосімей) та послугу реєстрації пасіки. А безпосередньо для послуги реєстрації пасіки супутньою послугою визначається вже згадана послуга видачі довідки про реєстрацію пасіки із зазначенням кількості наявних бджолосімей.

В інформаційній картці послуги реєстрації пасіки, відповідно до законодавства, визначається строки надання її, що співпадає із визначеними вище, а саме один (календарний) день, та вартість надання – безкоштовно [4]. Суб'єкти ж реєстрації пасіки визначені деталізовано, із урахуванням норм законодавства: а) районні, районні у містах Києві та

Севастополі державні адміністрації; б) виконавчі органи сільських, селищних, міських рад; в) обласні, Київська та Севастопольська міська державна адміністрація. Способами реєстрації пасіки визначено наступні: а) шляхом особистого направлення документів поштою (рекомендованим листом); б) шляхом направлення документів поштою (рекомендованим листом) через законного представника. Вказується і на те, що існує підстава для відмови у наданні послуги реєстрації пасіки, і такою підставою визначається подання документів, які не відповідають вимогам законодавства, що є цілком логічним з огляду на те, що такі вимоги є чітковизначеними у згаданих вище нормативно-правових актах. При цьому забезпечується право заявника на оскарження рішення про відмову у наданні відповідної послуги (особисто скаржником або його уповноваженою ним особою) до окружного адміністративного суду.

Варто звернути увагу і на ще одну послугу, яку пропонує для реалізації Дія, і яка безпосередньо пов'язана із реєстрацією пасіки, – видача довідки про реєстрацію пасіки із зазначенням кількості наявних бджолосімей. Відповідна послуга реалізується для забезпечення визначених Законом України «Про бджільництво» складових державної підтримки бджільництва з огляду на те, що відповідна довідка видається особі-заявнику (особі або фермерському господарству) для отримання дотації за бджолосім'ї, що є відповідною фінансовою допомогою суб'єктам бджільництва з боку держави. Відповідна довідка видається органом місцевого самоврядування на останню звітну дату на момент подання документів. А саму ж послугу заявник може отримати, звернувшись або до виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, або до Центру надання адміністративних послуг за місцем проживання. Способи отримання довідки про реєстрацію пасіки із зазначенням кількості наявних бджолосімей дублюють способи реєстрації пасіки, якими визначено: а) шляхом особистого направ-

лення документів поштою (рекомендованим листом); б) шляхом направлення документів поштою (рекомендованим листом) через законного представника. Підстави для відмови у отриманні відповідної довідки є дещо деталізованішими в порівнянні із послугою реєстрації пасіки, а саме: а) подання документів, у яких містяться недостовірні відомості; б) неповний пакет документів. Але і в цьому випадку забезпечується право на оскарження заявника щодо відмови у наданні послуги також до окружного адміністративного суду.

Висновки. Таким чином, процедура реєстрації пасіки в Україні є чітко визначеною, законодавчо закріпленою, такою, яка підлягає контролю з боку держави. Про цьому відповідна процедура є деталізованою, із зазначенням суб'єктного складу (категорій суб'єктів, які можуть виступати у якості заявника для провадження процедури та отримання послуги реєстрації пасіки; суб'єктів, які відповідну процедуру здійснюють), в т.ч. допоміжних суб'єктів (уповноважених осіб); стадійності здійснення процедури реєстрації пасіки із особливостями кожної зі стадій; строків та безоплатності основи відповідної процедури; зазначенням обов'язкових підстав для реєстрації пасіки (в т.ч. законодавець звертає увагу і на обов'язковість попередніх процедур, які є необхідними заявнику для отримання повного пакету документів для реєстрації пасіки) та підстав для відмови у реєстрації пасіки, із забезпеченням права особи-заявника на оскарження. Так, варто визначити процедуру реєстрації пасіки як важливу з огляду на її значення для обліку існуючих пасік на території України, ефективної перевірки стану пасік та бджолосімей, в т.ч. шляхом проведення систематичних ветеринарно-санітарних заходів, забезпечення державної політики у галузі бджільництва, підтримки діяльності суб'єктів бджільництва та кількісних і якісних показників об'єктів бджільництва тощо.

Анотація

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що державний контроль за створенням та реєстрацією пасік, проведенням ветеринарно-санітарних заходів з метою забезпечення створення якісної продукції об'єктів бджільництва є невід'ємною частиною забезпечення державної політики у галузі бджільництва, що і зумовлює необхідність дослідження особливостей процедури реєстрації пасік в Україні. Відповідна процедура є чітко визначеною, законодавчо закріпленою, такою, яка підлягає контролю з боку держави. Про цьому вона є деталізованою, із зазначенням суб'єктного складу (категорій суб'єктів, які можуть виступати у якості заявника для провадження процедури та отримання послуги реєстрації пасіки; суб'єктів, які відповідну процедуру здійснюють), в т.ч. допоміжних суб'єктів (уповноважених осіб); стадійності здійснення процедури реєстрації пасіки із особливостями кожної зі стадій; строків та безоплатності основи відповідної процедури; зазначенням обов'язкових підстав для реєстрації пасіки (в т.ч. законодавець звертає увагу і на обов'язковість попередніх процедур, які є необхідними заявнику для отримання повного пакету документів для реєстрації пасіки) та підстав для відмови у реєстрації пасіки, із забезпеченням права особи-заявника на оскарження. Так, варто визначити процедуру реєстрації пасіки як важливу з огляду на її значення для обліку існуючих пасік на території України, ефективної перевірки стану пасік та бджолосімей, забезпечення державної політики у галузі бджільництва, підтримки діяльності суб'єктів бджільництва та кількісних і якісних показників об'єктів бджільництва тощо.

Ключові слова: бджільництво, пасіка, адміністративно-правове регулювання, реєстрація, ветеринарно-санітарні заходи, законодавство.

Kolomoiets T.O., Yevtushenko D.S. Domestic experience of administrative and legal regulation of apiary registration: procedural aspect

Summary

The relevance of the research topic lies in the fact that state control over the creation and registration of apiaries, the implementation of veterinary and sanitary measures to ensure the creation of high-quality products from beekeeping facilities is an integral part of ensuring state policy in the field of beekeeping, which necessitates the study of the features of the apiary registration procedure in Ukraine. The relevant procedure is clearly defined, legally established, and subject to state control. It is detailed about this, indicating the subject composition (categories of subjects who can act as an applicant for the procedure and receive the apiary registration service; subjects who carry out the relevant procedure), including auxiliary subjects (authorized persons); the stages of the apiary registration procedure with the features of each of the stages; terms and free of charge of the basis of the relevant procedure; indicating the mandatory grounds for apiary registration (including. the legislator also draws attention to the obligation of the previous procedures, which are necessary for the applicant to obtain a complete package of documents for the registration of the apiary) and the grounds for refusing to register the apiary, with the provision of the applicant's right to appeal. Thus, it is worth defining the procedure for registering an apiary as important in view of its importance for the accounting of existing apiaries on the territory of Ukraine, effective verification of the condition of apiaries and bee colonies, ensuring state policy in the field of beekeeping, supporting the activities of beekeeping entities and quantitative and qualitative indicators of beekeeping facilities, etc.

Key words: beekeeping, apiary, administrative and legal regulation, registration, veterinary and sanitary measures, legislation.

Список використаних джерел:

1. Про бджільництво : Закон України від 22 лютого 2000 року № 1492-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-14#Text>
2. Порядок реєстрації пасіки : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 19 лютого 2021 року № 338. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0281-21#Text>
3. Порядок видачі ветеринарно-санітарного паспорта пасіки : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 19 лютого 2021 року № 338 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства аграрної політики та продовольства від 24 травня 2023 року № 1188). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0282-21#Text>
4. Реєстрація пасіки. Єдиний портал державних послуг Дія. URL: <https://guide.diia.gov.ua/view/reiestratsiia-pasiky-890dcf8d-6bcb-4416-8569-24c41d1129f8>